

*„HISTORIA MOJEJ MAŁEJ OJCZYZNY.
WSPOMNIENIA O ŻOLNIERZACH
ZWZ - AK OKRĘGU ZAMOŚĆ
ORAZ ICH POWOJENNE LOSY”*

Patrycja Korol
Klasa VI
Szkoła Podstawowa
im. Armii Krajowej w
Kaczórkach
Opiekun: Elżbieta Zub

WSTĘP

Szkoła, do której mam wielki zaszczyt uczęszczać, nosi szczególne imię – Armii Krajowej. W naszej szkole wymaga się, aby każdy młody Polak znał dzieje i historię swojej ojczyzny – Polski. W mojej pracy postaram się przypomnieć wszystkim o losach i dziejach żołnierzy, którzy należeli do tego związku.

DLACZEGO WYBRAŁAM „SOKOŁA”

Do mojej pracy konkursowej wybrałam pana Szczepana Mateję ps. „Sokół” Przeczytałam książkę jego autorstwa, która mnie zainteresowała i bardzo chciałam napisać właśnie o nim. Historia „Sokoła” jest bardzo ciekawa. Z książki autorstwa pana Mateji można się dowiedzieć jak wyglądał dzień powszedniw okupowanym kraju i o bohaterstwie I poświęceniu żołnierzy AK.

Szczepan Mateja ps. „Sokół”
żołnierz

ATAK NA POLSKĘ

II WOJNA ŚWIATOWA – największy konflikt zbrojny w historii świata, trwający od 1 IX 1939 do 2 IX 1945 (w Europie do 8 V 1945), obejmujący zasięgiem działań wojennych prawie całą Europę, wschodnią i południowo-wschodnią Azję, północną Afrykę, część Bliskiego Wschodu i wszystkie oceany. Niektóre epizody wojny rozgrywały się nawet w Arktyce i Ameryce Północnej. Poza większością państw europejskich i ich koloniami, brały w niej udział państwa Ameryki Północnej i Ameryki Południowej oraz Azji. Głównymi stronami konfliktu były państwa Osi i państwa koalicji antyhitlerowskiej. W wojnie uczestniczyło 1,7 mld ludzi, w tym 110 mln z bronią. Według różnych szacunków zginęło w niej od 50 do 78 milionów ludzi. Wojna wybuchła 1 IX 1939 po ataku III Rzeszy niemieckiej w porozumieniu ze Słowacją i ZSRR na Polskę. Pierwszy etap wojny, nazywany wojną obronną Polski lub tradycyjnie w piśmiennictwie kampanią wrześniową, prawdopodobnie rozpoczął nalot na Wieluń, a zaraz po nim ostrzał Wojskowej Składnicy Tranzytowej na Westerplatte przez pancernik Schleswig - Holstein i agresja wzdłuż całej granicy niemiecko-polskiej zgodnie z dyrektywami „Fall Weiss”. W chwili wybuchu wojny Polska miała zawarty układ sojuszniczy z Francją z 1921 roku, układ sojuszniczy z Wielką Brytanią z 25 IX 1939 oraz sojusz z Rumunią (obowiązujący jednak tylko w przypadku ataku ze strony ZSRR). Niemcy były powiązane paktem antykominternowskim z Japonią i Włochami, tak zwanym paktem stalowym z Włochami oraz układem z ZSRR z 23 VIII 1939, który de facto dzielił Europę Środkową na strefy wpływów obu państw i dawał Niemcom wolną rękę w wojnie z Polską. Formalnie wojna nabrała charakteru światowego z chwilą wypowiedzenia jej przez Wielką Brytanię i Francję 3 IX 1939. Wraz z Wielką Brytanią do wojny przystąpiły Indie i główne państwa Wspólnoty Brytyjskiej (dominia brytyjskie): Australia i Nowa Zelandia (3 września), ZPA (6 września) i Kanada (10 września). Oficjalnie po stronie Niemiec do wojny nie przyłączyły się na tym etapie jednak ani Włochy, ani Japonia. Neutralność zachowały Węgry i Rumunia. Do niemieckiego ataku na Polskę przyłączyła się natomiast Słowacja (Armia Połowa „Bernolak”) 17 IX bez określonego w prawie międzynarodowym wypowiedzenia wojny zaatakowała Polskę również Armia Czerwona. Atak ten złamał polsko-sowiecki pakt o nieagresji z 1932 roku, który miał obowiązywać do 1945, jednak nie wywołał ze strony rządu polskiego wypowiedzenia wojny. ZSRR w nocy przedstawionej w nocy 17 IX 1939 – już w chwili rozpoczęcia agresji – ambasadorowi RP w Moskwie Wacławowi Grzybowskiemu stwierdził jednostronnie zaprzestanie istnienia państwa polskiego. Ambasador odmówił przyjęcia noty, polscy dyplomaci wyjechali z terytorium ZSRR dopiero po interwencji dziekana korpusu dyplomatycznego, ambasadora Rzeszy von Schulenburga.

CO TO JEST SZP I ZPZ?

ŚLUŻBA ZWYCIĘSTEU POLSKI - (SZP) - polska organizacja konspiracyjna podczas II wojny światowej, powołana 27 IX 1939 roku (jeszcze podczas oblężenia Warszawy) na rozkaz dowódcy obrony Warszawy generała Juliusza Rummla. Dowódcą SZP został generał Michał Tokarzewski - Karaszewicz. Cele organizacji obejmowały: walkę o wyzwolenie Polski w granicach przedwojennych, odtworzenie i reorganizację armii polskiej oraz powołanie tymczasowych ośrodków władzy. SZP podporządkowała się Rządowi RP na uchodźctwie. Uważana przez generała Władysława Sikorskiego za zbyt zbliżoną do obozu sanacyjnego została rozkazem Naczelnego Wodza rozwiązana i zastąpiona z dniem 13 listopada 1939 roku przez Związek Walki Zbrojnej (ZWZ). Była pierwszą organizacją zbrojną Polskiego Państwa Podziemnego. Dotychczasowy dowódca SZP, generał Michał Karaszewicz - Tokarzewski został mianowany komendantem ZWZ na obszar okupacji sowieckiej.

ZWIĄZEK WALKI ZBROJNEJ - (ZWZ)- Siły Zbrojne w Kraju podczas II wojny światowej, w okresie od 13 XI 1939 roku do 14 II 1942 roku, a następnie przemianowane na Armię Krajową ZWZ powstało jako odpowiedź na raport Michała Tokarzewskiego, przekazany przez marszałka Rydza - Śmigłego generałowi Sikorskiemu, w którym Tokarzewski informował o powstaniu. Sikorski uznał, że jeśli raport otrzymał najpierw Rydz - Śmigły, mimo że Tokarzewski wiedział, że naczelnym wodzem został już Sikorski, jest to objaw nielojalności. Obawiając się braku kontroli ze swej strony nad tą organizacją rozwiązał SZP, a w jej miejsce powołał ZWZ.

ARMIA KRAJOWA I JEJ HISTORIA

ARMIA KRAJOWA, AK, kryptonimy: Polski Związek Powstańczy, PZP, Siły Zbrojne w Kraju, SZK, konspiracyjna organizacja wojskowa, działająca w okresie okupacji niemieckiej na obszarze państwa polskiego w granicach sprzed 1 września 1939 roku. Stanowiła integralną część Sił Zbrojnych RP. Powstała w wyniku przekształcenia powołanej 27 IX 1939 SZP utworzona 13 XI 1939 ZWZ przemianowany 14 II 1942 rozkazem Naczelnego Wodza Polskich Sił Zbrojnych, generała W. Sikorskiego, na AK. Podlegała Naczelnemu Wodzowi i Rządowi Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie. W zamierzeniach rządu miała być organizacją ogólnonarodową, ponadpartyjną, a jej Komendant Główny jedynym, upoważnionym przez rząd dowódcą krajowej siły zbrojnej. Głównym zadaniem AK było prowadzenie walki o odzyskanie niepodległości przez organizowanie i prowadzenie samoobrony i przygotowanie armii podziemnej na okres powstania, które miało wybuchnąć na ziemiach polskich w okresie militarne go załamania Niemiec. AK dowodzili generałowie: S. Rowiecki ps. „Grot”- do 30 maja 1943 roku T. Komorowski ps. „Bór”- do 2 II 1944, L. Okulicki ps. „Niedźwiadek”- do 19 stycznia 1945. Zastępcami komendanta i szefami sztabu byli: generał T. Pełczyński ps. „Grzegorz” do 2 XI 1944, pułkownik E. Bokszczyński ps. „Sęk” - do 19 stycznia 1945. Komendant Główny AK podlegał Naczelnemu Wodzowi Polskich Sił Zbrojnych. Organem dowodzenia AK była Komenda Główna, w której skład wchodziły oddziały, pionierzy organizacyjne i samodzielne służby: Oddział I Organizacyjny - zajmował się

planowaniem i organizacją działań, sprawami personalnymi, utrzymaniem łączności konspiracyjnej z obozami jenieckimi i skupiskami Polaków na terenie Rzeszy, wywiezionych na roboty przymusowe. Oddziałowi podlegały m.in.: Centralne Biuro Legalizacyjne, Wojskowa Służba Kobiet oraz Szefostwo Służby Sprawiedliwości i Duszpasterstwo; szefowie: pułkownik A. Sanojca - do VII 1944, następnie podpułkownik F. Kamiński. Oddział II Informacyjno-Wywiadowczy - zajmował się sprawami bezpieczeństwa, wywiadu ofensywnego, kontrwywiadu, legalizacji i łączności; szefowie: podpułkownik E. Drobik - do XII 1943, pułkownik K. Iranek-Osmecki - do X 1944, następnie podpułkownik B. Zieliński. Oddział III Operacyjno-Szkoleniowy - planował i przygotowywał działania związane z walką zbrojną i przyszłym powstaniem ogólnonarodowym oraz koordynował pracę inspektorów poszczególnych rodzajów broni; szefowie: generał S. Tatar - do V 1944, pułkownik J. Szostak - do X 1944, następnie major J. Kamiński. Oddział IV Kwatermistrzostwa - koordynował prace służb: uzbrojenia, intendentury, sanitarnej, geograficznej i weterynaryjnej, kierował produkcją konspiracyjną. Oddziałowi podlegała Służba Ochrony Powstania; szefowie: pułkownik A. Świtalski - do X 1944, następnie pułkownik Z. Miłkowski. Oddział V Łączności Operacyjnej - zajmował się sprawami łączności operacyjno-technicznej, w tym także produkcją sprzętu, planowaniem i odbiorem zrzutów, opieką nad żołnierzami wojsk sprzymierzonych i służbą kurierską; szef: płk K. Pluta-Czachowski. Oddział VI Biura Informacji i Propagandy - kierował całokształtem działalności propagandowej; szefowie: pułkownik J. Rzepecki - do X 1944, następnie kapitan K. Moczarski. Oddział VII Finansów i Kontroli - zajmował się kontrolą gospodarki finansowej i zaopatrzenia finansowego oraz organizowaniem lokali konspiracyjnych; szefowie: pułkownik S. Thun - do VIII 1944, następnie major E. Lubowiecki. Ponadto w I 1943 utworzono Kierownictwo Dywersji, przygotowujące i przeprowadzające akcje bojowo-dywersyjne i specjalne; szefowie: pułkownik A. E. Fieldorf - do III 1944, następnie podpułkownik J. Mazurkiewicz. Szefostwem Służby Sprawiedliwości kierował pułkownik audytor K. Zieliński. Duszpasterstwo prowadzili księża: pułkownik T. Jachimowski - do VIII 1944, pułkownik S. Kowalczyk - do X 1944, pułkownik M. Paszkiewicz - do XI 1944, następnie do rozwiązania AK pułkownik J. Sienkiewicz. Terenowa struktura organizacyjna AK odpowiadała zasadniczo przedwojnemu podziałowi administracyjnemu kraju. Na terenie województw tworzone okręgi, w powiatach obwody, w gminie lub kilku gminach placówki. Tworzone były także obszary będące jednostkami strukturalnymi, obejmującymi kilka okręgów. Na początku 1944 Komendzie Głównej AK podlegały 4 obszary i 8 samodzielnych okręgów: obszar białostocki (dowódca pułkownik E. Godlewski) z okręgami: Białystok (pułkownik W. Liniarski), Polesie (podpułkownik S. Dobrski), Nowogródek (podpułkownik J. Szlaski); obszar lwowski (pułkownik W. Filipkowski) z okręgami: Lwów (pułkownik S. Czerwiński), Stanisławów (kapitan W. Herman), Tarnopol (major B. Zawadzki); obszar zachodni (pułkownik S. Grodzki) z okręgami: Pomorze (pułkownik J. Pałubicki), Poznań (pułkownik H. Kowalówka); obszar warszawski (pułkownik A. Skroczyński) z podokręgami: prawobrzeżnym (pułkownik H. Suszczyński), lewobrzeżnym (pułkownik F. Jacheć) i Mazowsze (podpułkownik T. Tabaczyński); samodzielne okręgi: Warszawa-Miasto (pułkownik A.

Chruściel), Kielce (pułkownik S. Dworzak), Łódź (pułkownik M. Stępkowski), Kraków (pułkownik J. Spychalski), Śląsk (pułkownik Z. Janke), Lublin (pułkownik K. Tumidajski), Wilno (podpułkownik A. Krzyżanowski), Wołyń (pułkownik K. Bąbiński). Okręgi dzieliły się na obwody - na początku 1944 było ich 280. Ogniwnem pośrednim był podokręg. W zależności od potrzeb w ramach okręgów i podokręgów tworzono inspektoraty rejonowe, skupiające po kilka obwodów, natomiast w obwodach - rejonu obejmujące kilkanaście placówek. Bojową jednostką kalkulacyjną był pluton pełny, liczący 35-50 ludzi, bądź szkieletowy, grupujący 16-25 ludzi, przewidziany do uzupełnienia po ogłoszeniu stanu czujności. W II 1944 Armia Krajowa miała 6287 plutonów pełnych i 2613 szkieletowych. W skład AK wchodziły także jednostki strukturalne, działające poza granicami kraju: Samodzielny Wydział do Spraw Kraju Sztabu Naczelnego Wodza (tzw. Oddział VI, podpułkownik J. Smoleński - do IV 1942, podpułkownik M. Protasewicz - do VII 1944, następnie pułkownik E. Utnik) oraz Oddziały AK na Węgrzech („Liszt”, podpułkownik J. Korcozowicz) i w Niemczech (Komenda Okręgu Berlin „Blok”). AK od swego powstania była organizacją masową, zwiększającą swe szeregi przez werbunek ochotników i kontynuowanie akcji scaleniowej, rozpoczętej przez ZWZ. 1940 - 1944 do AK przystąpiły między innymi : Tajna Armia Polska, Polska Organizacja Zbrojna „Znak”, Gwardia Ludowa PPS-WRN, Tajna Organizacja Wojskowa, Konfederacja Zbrojna, Socjalistyczna Organizacja Bojowa, Polski Związek Wolności oraz częściowo Narodowa Organizacja Wojskowa, Bataliony Chłopskie i Narodowe Siły Zbrojne Poza AK pozostały: Armia Ludowa, Polska Armia Ludowa i inne mniejsze organizacje. Liczba zaprzysiężonych żołnierzy AK wynosiła na początku 1942 ok. 100 tys., na początku 1943 ok. 200 tys., w lecie 1944 ok. 380 tys., w tym: ok. 10,8 tys. oficerów, 7,5 tys. podchorążych i 87,9 tys. podoficerów. Kadra AK rekrutowała się z oficerów i podoficerów armii przedwrześniowej oraz z absolwentów tajnych Zastępczych Kursów Szkoły Podchorążych Rezerwy i Zastępczych Kursów Podoficerów Piechoty, a także przetrucanych do kraju oficerów, tzw. cichociemnych. Od 1943 w jednostkach podporządkowanych Komendzie Głównej AK tworzono kompanie i bataliony, m.in.: „Zośka” „Parasol” „Miotła”, „Czata”, od 1944 - pułki, brygady, dywizje, zgrupowania pułkowe i dywizyjne. Potrzeby finansowe, materiałowo-sprzętowe i w zakresie uzbrojenia były zabezpieczane przez rząd RP i uzupełniane w drodze akcji bojowych i innych działań, mających na celu zaopatrzenie w broń, mundury, sprzęt i środki finansowe (m.in. zakupy broni, własna, tajna produkcja broni strzeleckiej - m.in. pistoletów maszynowych „Sten” i „Błyskawica” - granatów i materiałów wybuchowych). AK realizowała swe cele poprzez prowadzenie walki bieżącej i przygotowywanie powstania powszechnego. Walka bieżąca prowadzona była gł. przez akcje małego sabotażu „Wawer-Palmiry”, sabotażowo-dywersyjne, np.: „Jula”, „Wieniec”, bojowe, m.in. „Taśma”, i bitwy partyzanckie z siłami policyjnymi oraz regularnym wojskiem niemieckim, np. na Zamojszczyźnie. Specjalne miejsce w działalności bojowej AK zajmowały akcje odwetowe i represyjne w stosunku do SS i policji oraz zdrajców i prowokatorów, np. zamach na F. Kutschere. Przygotowaniem i wykonaniem akcji sabotażowo-dywersyjnych i specjalnych zajmowały się autonomiczne pionierzy wydzielone z KG AK: Związek Odwetu, „Wachlarz” i Kierownictwo Dywersji pod nadzorem Kierownictwa Walki

Konspiracyjnej, następnie Kierownictwa Walki Podziemnej. Innymi formami walki bieżącej były: zorganizowana na szeroką skalę akcja propagandowa wśród społeczeństwa polskiego (prowadzona przez Biuro Informacji i Propagandy), wydawanie prasy, np. "Biuletynu Informacyjnego", szerzenie dezinformacji wśród Niemców (akcja „N”), wywiad wojskowy, którego najgłośniejszym osiągnięciem było przejęcie i przekazanie do Anglii w VII 1943 informacji o niemieckich pracach w Peenemünde nad pociskiem V-1. Pierwsze oddziały partyzanckie AK rozpoczęły walki z Niemcami w obronie Zamojszczyzny na przełomie 1942/1943. Na początku 1944 walczyły 54 oddziały, istniejące praktycznie we wszystkich okręgach. Liczebność poszczególnych oddziałów ogromnie wzrosła po wprowadzeniu w życie planu „Burza”. Utworzone wówczas duże jednostki sił AK prowadziły walki z Niemcami, na terenach wsch. także z radzieckimi oddziałami NKWD. Kulminacją wysiłku zbrojnego AK było powstanie warszawskie. Po klęsce powstania jednostki AK na terenach zajętych przez Armię Czerwoną zostały zdemobilizowane. 19 I 1945 Komendant Główny generał Okulicki wydał rozkaz o rozwiązaniu AK. Straty AK wyniosły ok. 100 tys. poległych i zamordowanych żołnierzy, ok. 50 tys. zostało wywiezionych do ZSRR i uwięzionych, np. w Riazaniu, Borowiczach i Ostaszkowie. Do moskiewskiego więzienia trafił m.in. generał Okulicki, sądzony w procesie szesnastu. Wobec represji radzieckich i polskich służb bezpieczeństwa nie wszystkie oddziały AK podporządkowały się rozkazowi o demobilizacji, m.in. wykonania rozkazu odmówił okręg białostocki. Powstały nowe organizacje konspiracyjne, np.: Ruch Oporu Armii Krajowej (ROAK), Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość”. Żołnierze AK byli prześladowani przez władze komunistyczne, zwł. w okresie stalinizmu, wielu z nich skazano na karę śmierci (np. A.E. Fieldorfa „Nila”) lub na wieloletnie więzienie.

BIOGRAFIA SZCZEPANA MATEI PS. „SOKÓL”

SZCZEPAN MATEJA ps. „Sokół” urodził się 3 XI 1923 w Górnikach jako syn państwa Wawrzyńca i Anny Berdzik. W 1937 ukończył szkołę powrzechną. W grudniu 1941 wstąpił do ZWZ – AK do plutonu Wojciech Tytonia. Brał udział w akcjach zbrojnych przeciwko Niemcom. Po wejściu do kraju Sowieców nie ujawniał się, lecz dalej działał w podziemiu. Brał udział w akcji zbrojnej na posterunek UB oraz akcji rozbicia obozu NKWD-UB. Ujawnił się 19 III 1947 w UB w Biłgoraju. W tym samym roku, jesienią udaje się do Liceum Rolniczego dla Dorosłych w Tarnawatce, którą kończy w 1949. Podejmuje pracę w PZGS Hrubieszów, później przenosi się do pracy PPRN w Tomaszowie Lubelskim. W trakcie pracy kończy Technikum Rachunkowości Rolnej w Klementowicach. Następnie podejmuje pracę w P.Z.G. WiM w Tomaszowie. W 1970 wstępuje do ZBOWiD, dwanaście lat później przechodzi na emeryturę. Włącza się do pracy społecznej w Komitecie Obywatelskim Pamięci Września, czyli sprowadzanie prochów generała Piskora z Londynu do Tomaszowa Lubelskiego. W 1990 wstępuje do S.Z.Ż.AK gdzie pełni funkcję wice prezesa następnego prezesa koła Rejonowego w Tomaszowie Lubelskim. W 1994 awansował do stopnia podporucznika. Zostaje odznaczony wieloma odznaczeniami bojowymi oraz za pracę społeczną Złotym Krzyżem Zasługi i złotym Medalem Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej.

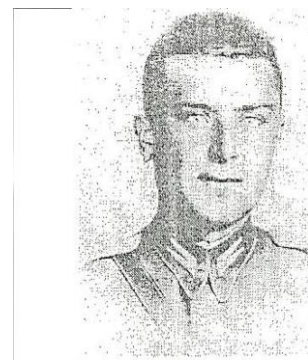
DZIEJE „SOKOŁA”

Wszystko zaczyna się na przełomie lat 1938/39 ojciec, pana Szczepana zbudził go, ponieważ działo się coś bardzo dziwnego na niebie. Rodzina wyszła na podwórko i ujrzała niebo, pokryte czerwienią. Po owym znaku powiadano, że już niedługo zacznie się wojna, ponieważ Niemcy żądali od Polski korytarza do Prus Wschodnich.

Tereny biłgorajskie były bardzo biedne, na ziemi piaszczystej źle się gospodarzyło. Dla ratowania budżetu rodziny wystawiały swoje dzieci na służbę do ludzi bogatszych. Ludzie, bardzo często nie mieli pieniędzy na opłacanie podatku. Coraz częściej na słupach zaczęły się pojawiać napisy „ Polaku nie kupuj u Żyda” miał to być manewr, który miał skłócić Żydów i Polaków. Żydzi, mieli w swoich dłoniach prawie cały handel i przemysł, udzielali stałym kupcom większych rabatów i pożyczek niż Polacy. Na przełomie lipiec/sierpień o wojnie mówiło się coraz więcej. Wydawało się, że wojna jest nieunikniona. 1 IX 1939 dotarła wieść, że Niemcy napadli na Polskę, natomiast 17 IX - Sowieci. Polskie wojska powoli rozbrajały się. Do lasów zaczęto znosić różnego rodzaju broń, gdzie ją konserwowano i chowano w różnych miejscach. Rozpoczyna się rok 1940 i zaczęto wprowadzać obowiązkowe dostawy płodów rolnych. Bez zezwolenia nie można było prowadzić uboju i kolczykowano trzodę. Zima 1940/41 była mroźna i napadało dość wiele śniegu. W marcu 1941 pan Szczepan wstępuje do OSP w Górnikach była to jedyna organizacja na wsi, w której można było wykazać się. Straż, przyczyniała się do patriotycznego wychowywania młodzieży oraz podnoszenia kultury. Miało to wielki wpływ na wstąpienie pana Szczepana do ZWZ – AK. Starsza siostra „Sokoła” Kasia rozmawiała z Wojciechem Tytoniem o organizacji podziemne walki z Niemcami.

To właśnie spowodowało, że 29 XII 1941 roku w remizie strażackiej pan Szczepan został zaprzysiężony przez Wojciecha Tytonia na żołnierza.

Starszy sierżant
Wojciech Tytoń ps. „Gustaw”
d – ca plutonu

Przeszedł szkolenie wojskowe, zapoznawano go z wszelkiego rodzaju bronią. Znajdowali broń, którą w większości gromadzili dowódcy, ale też szeregowi, „Sokół” trzymał karabin maszynowy w kominie. Od 1941 roku w okolicach zaczęły się gromadzić wojska niemieckie, których było bardzo dużo. Niemcy budowali wiele bocznic kolejowych, nikt nie przypuszczał, że będą one potrzebne do napaści na Związek Radziecki. Pierwsza akcja pana Szczepana rozpoczyna się 31 XII 1942 kiedy przychodzi do niego Jan Senderek ps. „Orzeł” i razem idą do miejscowości Kolonia Pastuszków, a następnie do wsi Długi Kąt. Zadanie polegało na tym, aby zniszczyć most kolejowy. Akcja nie powiodła się – okazało się, że ładunek był źle

założony. Początek lutego 1943 roku – pan Szczepan dowiaduje się, że w każdej chwili może dojść do walki z Niemcami. I nadszedł dzień ataku – zajazgotały karabiny, strzelanina i po krótkim czasie Niemcy zbierają zabitych, rannych i wycofują się z pola bitwy. Wojsko dociera do Puszczy Solskiej, gdzie dzieli się na grupy. Sytuacja była trudna, ponieważ Niemcy nie pojawili się w Puszczy Solskiej, lecz byli w okolicznych wsiach. Wszyscy rozchodzą się do domów. Do pana Szczepana dociera smutna wiadomość – czterech kolegów i dowódca Wojciech Tytoń ps. „Gustaw” zginęli natykając się na niemiecki patrol.

23 sierpnia 1943 roku pan Szczepan spał w stodole, gdy się obudził zobaczył obok siebie kilku Niemców i sołtysa wsi. Okazało się, że „Sokoł” jest podejrzany o nielegalny ubój swojej krowy, którą ktoś ukradł. Na szczęście Niemcy tylko go pobili i został oczyszczony z zarzutów. W VI 1944 zaczęła się walka o utrzymanie terenu józefowskiego przez partyzantów. Pan Szczepan został wysłany z meldunkiem do Bondyrza. Gdy wracał, nie mógł się dostać do domu ponieważ Puszcza Solska i jej teren był całkowicie odgradzony przez Niemców. Dostał się do Górnik, lasem przez Malewyszczynę. A wszyscy jego koledzy z plutonu byli już w Puszczy Solskiej. Nie mógł uczestniczyć w bitwie pod Osuchami. Później wysłuchiwał relacji z niej zdanych przez Jana Senderka ps. „Orzeł” po tej bitwie powstała piosenka następującej treści:

*Nad Sopotem nie przejrzana mgła
Wiatr w Sowiciu cichuteńko łka
Ty dziewczyno roisz marzeń rój,
Że się wojna skończy i Zbych wróci Twój.
Ciemność znika wstaje dzień od łąk
Partyzanci otoczeni w krąg
Skoro świt rozpoczął krwawy bój
W którym pierścień lub skończą ten znój.
Partyzanci prą na Niemców mur
Którzy wstrzymać chcą szaleńczy szturm
Gra lkm szczęka rkm
Pepeszki, schmaisser i angielski sten*

Jan Senderek ps. „Orzeł”
d – ca plutonu
po śmierci W. Tytonia

W jesieni 1944 postanowiono założyć cmentarz wojenny, przy którym pan Szczepan pracował 2 tygodnie, ekshumował zwłoki i kopał groby.

1 IV 1945 rok – Wielka Niedziela brat pana Szczepana oznajmił, że w lesie jest UB z wojskiem. Szukali czegoś w studniach, tam gdzie zbudowane były schrony. Pałą sie sąsiednie zabudowania. Okazało się, że porucznik AK z rejonu Józefów generał Konrad Bartoszewski ps. „Wir” przyjechał do Górnik spędzić święta i właśnie jego szukało UB z wojskiem. Porucznik ucieka na furmance z kilkoma osobami. UB ich dogania kilka osób zginęło, inni uciekli. Porucznik przeżył.

Tak, jak już wcześniej wspomniałam. W jesieni 1947, pan Szczepan rozpoczął naukę w Państwowym Liceum Rolniczym I Stopnia dla Dorosłych w Tarnawatce. W 1949 roku zaczął starać się o pracę, ale zakłady pracy wymagały oświadczenia świadków o lojalności i skierowania do pracy w partii. Wójt gminy Krasnobród kazał skierować się „Sokołowi” do Spółdzielni Mleczarsko – Jajczarskiej w Lublinie.

Przykładem, jak traktowano żołnierzy w czasie wojny jest wiersz nieznanego autora „Żołnierze wyklęci” zapisany poniżej:

„Żołnierze wyklęci”

Nad grobem zniczy dziś nikt im nie zapali

Ich kości leżą pośród śmieci.

Walczyli o Polskę, gdy świat o Niej zapomniał.

Ginęli z bronią w ręku gdy inni przestali się bić.

W lasach śpiewali o wolności pieśń gdy czarna owiała ich mgła

Łapano ich w sidła jak dzikie zwierzęta, a oni wciąż marzyli o wolności.

Wśród murów rozlegał się krzyk gdy wybijano im zęby.

Mimo bólu i ran milczeli jak groby zakłete.

Czekali na wyrok, wiedząc, że nie ma nadziei.

W piwnicy czekał ich strzał, gdy raz ostani Krzyż ucałowali.

A potem szli do Nieba tysiącami – żołnierze, których zdradzono – żołnierze wyklęci

„W późniejszych latach, odczuwało się, że spychano nas akowców do gorszych prac”. - słowa z książki pod tytułem „Wspomnienia żołnierza AK z oddziału „Wira” autorstwa pana Szczepana Mateji ps. „Sokół”. Ta smutna prawda o powojennych losach żołnierzy AK jest bardzo bolesna. Dziś można już wspominać o bohaterach AK jednak, większość z nich nie doczekała się tych czasów. Dlatego, uważam, że młode pokolenie powinno poznawać ich losy, aby pamięć o nich nigdy nie zgasła.

Przy pisaniu pracy korzystałam z książki „Wspomnienia żołnierza AK z oddziału „Wira” oraz www.portalwiedzy.onet.pl, www.wikipedia.org